

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פרשת שלח לך תשפ"ד

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת השבת:

ירושלים - 19:14 | 20:31

תל אביב - 19:29 | 20:34

חיפה - 19:22 | 20:35

טבריה ומגדל - 19:28 | 20:33

באר שבע - 19:29 | 20:31

דרכי האמורי

וּתְשָׁבוּ וּתְבָכוּ לְפָנַי ה' וְלֹא-שָׁמַע ה' בְּקוֹלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם. וּתְשָׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כִּימִים אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם. (שם מ"ה-מ"ו)

ומיד לאחר מכן 'קופץ' משה רבנו לספר על שנת הארבעים ועל הכניסה לארץ, וכולם תמהים שם מהו מהלכו של משה רבנו ומה רוצה לומר לנו וכו'.

עדיין לא נולד

האבן עזרא במקום עונה תשובה שנראית קצת תמוהה, אך היא מסתדרת עם פשט הפסוק -

והעמלקי והכנעני. הוא האמורי, כי כל אמורי הוא כנעני ולא חשש הכתוב להפרישו בעבור העמלקי שהוא מבני שם וכנען שהוא אבי האמורי מבני חם וכן וירד העמלקי והכנעני והעד ויצא האמורי ולא הזכיר העמלקי כי האמורי הוא העיקר. (א"ע במדבר י"ד, כ"ה)

כלומר האמורי הוא החשוב שבכנען. זה פותר קצת את התמיהה לגבי הכנעני אבל עדיין נשאר לנו הקושי לגבי העמלקי. לעניות דעתי, זה סיפור פלא פלאות שלא שמים לב אליו אבל האמורי הזה הוא עניין שעושה הפיכה במחשבה, ואני תפוס בו כבר כמעט שבועיים.

דבר נוסף שהאבן עזרא לא עונה עליו הוא שגם אם נניח והאמורי הוא הכנעני - מדוע שינו את השם במדבר לדברים ולא קראו לו באותו שם בשני המקומות? אין איזכור של 'הכנעני' בכלל בדברים.

בואו נתמקד בפסוק אצלנו בפרשה. כתוב שם, וזה מעניין מאד - "וַיֵּרַד הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהָוָה...". וצריך להבין למי הכונה שיושב בהר, לעמלקי או לכנעני? הטעמים סובלים את שני העמים אך נדמה שהם נוטים לדברי האבן עזרא. אנחנו יודעים שהעמלקי לא יושב בשום הר. כתוב מפורש בפרשה שהוא דווקא ישב בעמק. העמלקי מעולם לא היה בהר. פגשנו אותו בכל מיני מקומות אך לא בהר - בנחל, ברפידים. אנחנו פוגשים אותו לראשונה אפילו לפני שהוא נולד, במלחמת ארבעת המלכים את החמישה בחומש בראשית, שם הם מגיעים אל "שדה העמלקי" -

עמלקי וכנעני או אמורי?

אני מבקש הפעם לגעת בנקודה בפרשה שלא ראיתי רבים שמתייחסים אליה, אולי למעט האבן עזרא, בנושא תמוה והוא איננו המרגלים אלא פרט קטן בסיפור המעפילים -

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד. וַיִּשְׁכְּמוּ בִבְקָר וַיַּעֲלוּ אֶל-רֹאשׁ-הָהָר לֵאמֹר הֲנִנוּ וַעֲלִינוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אָמַר ה' כִּי חָטָאנוּ. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְמַה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-פִּי ה' וְהוּא לֹא תַצְלַח. אֶל-תַּעֲלוּ כִּי אֵין ה' בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגָּפוּ לְפָנָי אִיְבִיכֶם. כִּי הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לְפָנֵיכֶם וַנִּפְלֹתֶם בַּחֶרֶב כִּי-עַל-כֵּן שָׁבַתֶם מֵאֲחֵרֵי ה' וְלֹא-יְהִיֶה ה' עִמָּכֶם. (במדבר י"ד, ל"ט-מ"ג)

משה מזהיר את העם מפני אויב ספציפי - העמלקי והכנעני. אך הם לא מקשיבים לו -

וַיַּעֲלֶינָם לְעֹלֹת אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַאֲרֹן בְּרִית-ה' וּמֹשֶׁה לֹא-מָשׁוּ מִקְרֹב הַמַּחֲנֶה. וַיֵּרַד הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהָוָה וַיִּכְּתוּם עַד-הַחֲרָמָה. (שם מ"ד-מ"ה)

כולנו זוכרים שבספר דברים משה רבנו חוזר על אירועים היסטוריים רבים וביניהם גם על סיפור המעפילים -

וּתַעֲנֶנּוּ | וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חָטָאנוּ ל-ה' אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כְּכָל אֲשֶׁר-צִוֵּינוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲגֹּרוּ אִישׁ אֶת-כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתְּהִינּוּ לְעֹלֹת הָהָרָה. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא-תִלְחַמְוּ כִּי אֵינֶנִּי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגָּפוּ לְפָנָי אִיְבִיכֶם. וַאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי ה' וַתִּזְדוּ וַתַּעֲלוּ הָהָרָה. (דברים מ"א-מ"ג)

נשים לב שכל הזמן מדברים בפסוקים, גם בפרשתנו וגם בדברים על הר מסוים בו נערך הקרב ההוא של המעפילים.

וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהָוָה לְקִרְאֹתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְּתוּ אֶתְכֶם בְּשַׁעִיר עֲדִיחָרָמָה. (שם מ"ד)

הופה! כאן כתוב שזה היה דווקא האמורי, ואילו בפרשתנו ראינו שמדובר בעמלקי ובכנעני. לכאורה זו סתירה גמורה!

נראה רק את המשך הפסוקים שם -

אבל צריך להבין - מאיפה היא יודעת כמה זמן הם צריכים להתחבא שם?! היא מומחית לענייני השלטון והמשטרה? וכאשר הם חוזרים אל יהושע כתוב -

וַיֵּשְׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִהָהָר וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹנִן וַיִּסְפְּרוּ-לוֹ אֵת כָּל-הַמַּצְאוֹת אוֹתָם. וַיֹּאמְרוּ אֶל-יְהוֹשֻׁעַ כִּי-נִתְּן ה' בְּיַדְנוּ אֶת-כָּל-הָאָרֶץ וְגַם-נִמְגְּנוּ כָל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ. (שם כ"ג-כ"ד)

אגב, "המוצאות אותם" אלו בסך הכל שהייה בגג של אישה ושלושה ימים שהתחבאו במערה שבהר... והמידע שלהם? מאיפה הם יודעים? הם בסך הכל התחבאו שלשה ימים, לא נפגשו עם שום בר סמכא, לא ראו את התכונה ברחובות - מאיפה הם יודעים? אותה אישה שהחביאה אותם סיפרה להם, וגם אם היא מקורבת לשלטון - האם זה מידע אמין שיכול לעמוד בוועדת חקירה אם וכאשר תוקם? תמיד עניתי לעצמי שהתשובה שלהם נבעה מאמונה, וזו תשובה מעולה, הלוואי עלינו, אבל צריך להבין את זה.

אב שהרכיב בנו על כתפו

נחזור לעמלק. את עמלק אנחנו מכירים כבר מזמן. פגשנו אותו לראשונה ברפידיים. הוא תמיד מגיע אלינו כשאנחנו 'בדרך' - "בדרך בצאתכם ממצרים", והתפקיד שלו מוגדר - הוא בא לעורר אותנו. הוא לא מיושבי הארץ, לא משבעת העממים אלא הוא עם-לק, כלב שלוקק. חז"ל מתארים ורש"י מביא את זה שם ברפידיים -

סמך פרשה זו למקרא זה לומר 'תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין? חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים אלי ותדעון היכן אני'. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך היה אותו הבן רואה חפץ ואומר אבא טול חפץ זה ותן לי והוא נותן לו וכן שניה וכן שלישית פגעו באדם אחד אמר לו אותו הבן ראית את אבא? אמר לו אביו אינך יודע היכן אני? השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו. (רש"י, שמות י"ז, ח')

ההסבר של רש"י כאן נראה ברור, אבל בכל זאת הוא מביא משל, וכנראה שיש משהו שלא ברור מההסבר הפשוט שהוא צריך להסביר לנו בזה. אגב, במשל כל פרט ופרט חשוב, ולכן נשים לב בו לכל מילה. בואו נמשיך את הסיפור של המשל - אחרי שהאבא השליך את הילד ובא הכלב ונשכו, הילד צועק ומה עושה האבא? ברור שהוא בא ולוקח אותו חזרה, אבל הפעם הוא כבר לא מרכיב אותו על כתפיו אלא מחזיק אותו על הידיים, קרוב ללב, כמו שאמא מחזיקה. ההבדל בין קודם לעכשיו הוא שקודם הילד היה במוחין, על הכתפיים, והראש מנותק מהלב ובאמת הוא לא ראה את אביו. היה נתק. הוא לא ראה את אבא. אולי הוא יודע את כל התורה, הוא למד את כל הש"ס, אבל הוא לא ראה את אבא, הוא לא מרגיש את אבא. הוא עובד רק עם השכל. בואו נלמד על הילד הזה סנגוריה על הילד הזה - הוא פוגש בדרך באותו אדם ושואל אותו בתמימות אם הוא ראה את אביו כי המון זמן שהוא לא ראה אותו, הוא לא חש אותו, נעבעך. ולכן הוא שואל - "היש ה' בקרבנו אם אין" - בקישקעס הוא לא נמצא. הוא רק במח. ואז אבא הולך להיות

וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-עֵין מִשְׁפָּט הוּא קָדַשׁ וַיָּכֹר אֶת-כָּל-שְׂדֵה הָעַמְלָקִי... (בראשית י"ד, ז')

ורש"י מביא שם -

עדיין לא נולד עמלק ונקרא על שם העתיד.

מעניין הוא המשך הפסוק, שם כתוב -

... וַיָּכֹר אֶת-כָּל-שְׂדֵה הָעַמְלָקִי וְגַם אֶת-הָאֲמָרִי הַיֹּשֵׁב בְּחֻצְיוֹן תְּמָר. (שם)

ורש"י במקום מסביר על מקומו של האמורי -

הוא עין גדי. מקרא מלא (כד"ה ב') ביהושפט.

אמנם האמורי כבר נולד אז, בניגוד לעמלקי, אך צריך להבין למה התורה טורחת לומר לנו שהוא יושב בחצצון תמר. ניח את זה בצד בינתיים, ונתמקד בעמלקי. הוא איננו יושב בהר והטעמים סובלים את זה שהכנעני יושב בהר ההוא, ולפי ספר דברים ראינו שהכנעני הוא האמורי, ועליו אנחנו יודעים שהוא יושב בהר, כפי שמשה רבנו אומר בפתיחת ספר דברים -

רַב-לִבְכֶם שִׁבְתָּ בְּהָר הַזֶּה. פָּנּוּ וְסַעְדוּ לָכֶם וַיָּבֹאוּ הָר הָאֲמָרִי וְאֶל-כָּל-שְׂכֵנֵי... (דברים שם, ו' ז')

עוד מעט נדבר על ההרים, ובינתיים רק נציין כי מה שכתוב ב'במדבר' לגבי העמלקי "וירד העמלקי והכנעני" - שכנראה שהוא 'כינור שני' פה. הוא מצטרף לכנעני רק כמסייע והירידה שלו היא בעצם ההצטרפות למלחמה. על כל פנים ולמרות שיטת האבן עזרא, עדיין הקושי פה הוא קשה, וכן צריך להבין לעומק את ענין האמורי, את המושג 'אמורי', הר האמורי - מהו ההר שמדברים עליו כל הזמן, וההבנה הזו היא נקודה יסודית מאד.

נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו

אגב, גם בהפטרות השבוע, מגיעים שני המרגלים ליריחו, רחב מחביאה אותם על הגג ואומרת להם -

יְדַעְתִּי כִּי-נִתְּן ה' לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ וְכִי-נִפְלְאָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְגְּנוּ כָל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם. כִּי שָׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר-הוֹבִישׁ ה' אֶת-מִי יָם-סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשֵׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמָרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וּלְעֹג אֲשֶׁר הִחַרְמְתֶם אוֹתָם. וְנִשְׁמַע וַיִּמַּס לְבָבָנוּ וְלֹא-קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת. (יהושע ב' ט"ו-א)

היא לא מזכירה את הכנעני אלא רק את שני מלכי האמורי, ואז היא אומרת להם כך -

וְתֹאמְרוּ לָהֶם הִנֵּה הָיָה לָנוּ פֶן-יִפְגְּעוּ בָכֶם הָרִדְפִים וְנִחַבְתֶּם שְׁמָה שְׁלִשֵׁת יָמִים עַד שׁוֹב הָרִדְפִים וְאַחַר תִּלְכוּ לְדָרְכְכֶם. (שם ט"ז)

מי שמכיר את יריחו יודע שאין שם שום הר. מסתבר שהכוונה היא לכיוון ירושלים, הרי ירושלים, שהם הקרובים ליריחו. המרגלים אכן שומעים לה -

וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הָהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלִשֵׁת יָמִים עַד-שָׁבוּ הָרִדְפִים וַיִּבְקְשׂוּ הָרִדְפִים בְּכָל-הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצְאוּ. (שם כ"ב)

משה. ואני מבקש לומר שכל פרשת דברים ואף ההמשך שלה, עוסקת בדבר אחד - האמורי, וזה ההסבר לכל הקפיצות של משה בין הזמנים שם בפרשה.

רש"י הסביר בפרשת חוקת (כ"א, כ"ג) שכל עמי הארץ היו די חלשים והם שכרו את האמורי כדי שיגן וישמור עליהם מפני התקפות פוטנציאליות של אויבים ומלחמות,² אבל מה הענין שלנו איתו?

בקריאה של הקב"ה אל אברהם לעקדת יצחק כתוב -

וַיֹּאמֶר קְדוֹנָא אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידְךָ אֲשֶׁר־אֶהְבֶּתְ אֶת־יִצְחָק וְלֶךְ לְךָ אֶל־אֶרֶץ הַמִּרְיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ. (בראשית כ"ב, ב')

אנחנו יודעים שההר נקרא "מוריה" על שם המור הטוב, על שם שמשם ידה הוראה לעולם, אבל הרשב"ם מברר שם - **המוריה**. האמוריה, ארץ האמורי, הרבה אלפי"ן חסרין, וימש חשך כמו ויאמש, לא יהל כמו לא יאהל שם ערבי.

תמיד הפירוש הזה הטריד אותי. הרי יש כאלה פירושים יפים על השם, כנ"ל, אז למה הרשב"ם בא 'להרוס' לנו?

שמש בגבעון דום

אני מבקש לדלג לרגע כדי להביא סיוע לרשב"ם, ומיד נבין. הר המוריה הוא הר האמורי, והאמורי בירתו היא בהר המוריה והוא מלך על ירושלים. עבר הירדן זה ה'תל אביב' שלו, שם הוא נלחם, אבל תוכנו הוא ירושלים. זה מופיע בספר יהושע, בסיפור גבעון. ישראל כובשים את העי, יושבי הערים שומעים על הכיבושים ואז באים יושבי גבעון שבאים ברמאות, מתחפשים ומצטיירים כמסכנים ומבקשים להצטרף, כי הם יודעים שאם יודע שהם משבעת עממי כנען, הם לא יתקבלו פה -

וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ שְׁלוֹם וַיִּכְרַת לָהֶם בְּרִית לְחַיִּיתָם וַיֵּשְׁבֻּעַ לָהֶם נְשִׂאֵי הָעֵדָה. (יהושע ט', ט"ז)

אמנם לאחר מכן מתגלה רמאותם, אך כיון שכרתו עמם ברית, הוחלט לעשות אותם לחטובי עצים ושואבי מים -

וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאְבֵי מַיִם לְעֵדָה וּלְמִזְבֵּחַ ה' עַד־הַיּוֹם הַזֶּה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר. (שם, כ"ז)

"המקום אשר יבחר" הוא ביטוי מהתורה והכוונה בו היא לירושלים. הם מיוזעים להיות חוטבי עצים ושוואבי מים גם כאשר יבנה המקדש בירושלים. הסיפור שם מרתק אבל נדלג על כל הפרטים ונמשיך לפרק הבא -

וַיְהִי כַשְׁמֹעַ אֲדֹנָי־צְדָק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם כִּי־לָכַד יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הַעִי וַיַּחְרִימָהּ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְיִרְיָחוֹ וּלְמַלְכָּהּ כִּי־עָשָׂה לְעִי וּלְמַלְכָּהּ וְכִי הִשְׁלִימוּ יֹשְׁבֵי גִבְעוֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי בְקִרְבָּם. (שם, י' א')

השם אדני-צדק מלך ירושלים מזכיר לנו שם אחר מוקדם יותר - מלכי-צדק מלך שלם, המוזכר בבראשית.

² "ולא נתן סיחון וגו'." לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גיוסות... (רש"י שם)

אמא ומקרב אותו ללבו, "כאיש אשר אמו תנחמנו" (ישעיהו ס"ו, י"ג), ואז הוא מרגיש את אבא, הלב פועם. בעברית פשוטה - עמלק בא לעורר אותנו, שנרגיש שוב את הקב"ה **בקרבתו**. עמלק אין לו מקום קבוע, הוא עם הומלס, בכל פעם הוא פוגש אותנו במקום אחר - ברפידיים, בנגב המדברי, בעיי, בגלבע (אצל שאול) ואפילו בטהרן (המן). הוא חסר מקום. עניינו הוא לעורר אותנו בדרך - הוא פוגש אותנו רגע לפני מעמד הר סיני, רגע לפני בנין מקדש ע"י שאול מלך ישראל, רגע לפני מימוש הצהרת כורש - והוא מנסה לעצור את כל ההתרחשויות האלה. הוא מצדו חייב לקרר את האמבטיה, אבל בעצם תפקידו כאמור הוא לעורר אותנו. על הפסוק "אשר קרך בדרך" רש"י מביא שלשה פירושים - לשון קור, לשון מקרה ולשון קרי (טומאה) ומבאר הרבי מליובאוויטש זי"ע שאין אלו שלשה פירושים סותרים, אלטרנטיביים אלא שלשה שלבים אחד אחרי השני - תחילה הוא טוען שכל הניסים הם מקרה. סטטיסטיקה. זה מביא אותך להתקרר מהתלהבות ומשם הדרך לטומאה וקרי קצרה מאד.

לעמלק יש מין רפלקס והוא מריח שעם ישראל נמצא בדרך לחיבור של שם ה' וכסאו - "כי יד על כסיה מלחמה לה"¹.

הר האמוריה

נעבור עכשיו לאמורי. היכן הוא מקומו של האמורי? בפשרת חוקת כתוב מפורש על שני מלכי האמורי סיחון ועוג, וכי הם יושבים בעבר הירדן. אז מה הכוונה "ובואו הר האמורי"? - הרי הם כבר נמצאים בעבר הירדן! מבחינה היסטורית, האמורי מופיע לראשונה בחומש בראשית, וזה משמעותי מאד שם, אצל אברהם אבינו בברית בין הבתרים. אברהם מקבל הבטחה על ארץ עשרת העממין, ביניהם מופיע גם האמורי, אבל הוא מופיע שם באופן נוסף. אברהם שואל את הקב"ה שאלה שכולם מתחבטים איך להבין אותה -

...בַּמָּה אֲדַע כִּי אֵירֶשְׁנָהּ. (בראשית ט"ו, ח')

וכבר נגלה כי התפקיד שלנו הוא להוריש את האמורי -

רְאֵה הַחֲלָתִי תַתְּ לִפְנֵיךָ אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אַרְצוֹ הַחֵל רֵשׁ לְרִשְׁתָּ אֶת־אַרְצוֹ... (דברים ט', ל"א)

וסיחון כאמור הוא אחד משני מלכי האמורי. אבל נחזור לברית בין הבתרים. הקב"ה אומר שם לאברהם -

וְדוֹר רְבִיעִי יֵשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד־הַנְּהַה. (בראשית ט"ו, ט"ז)

כלומר כשיושלם עוון האמורי, כשתוגדש סאתו, רק אז הכל יסתיים וצאצאי אברהם יזכו להוריש אותו ולשוב לארץ. אז מה הסיפור של האמורי הזה? מי הוא? הוא לא כנעני, לא חיווי, לא קניזי. התורה לא כותבת 'כי לא שלם עון יושבי הארץ', אלא מדגישה "כי לא שלם עון האמורי!" אגב, בסופו של דבר, אנחנו אכן נצטרך לנצח את שני מלכי האמורי כדי להיכנס לארץ בימי

¹ אמנם יהושע הרג רק את הגיבורים שבעמלק ולא את כולם, אך היה זה על פי ציווי שכינה כדי שישאר עמלק בעולם שיעורר אותנו בעתיד. בניגוד לשאול, שעליו היה להרוג את כל העמלקים ולא להשיר מהם זכר, כי תפקידו כמלך בישראל היה להיות משיח ולבנות את בית המקדש, ואכמ"ל.

זו בכלל לא מלחמה עלינו אלא על גבעון. במלחמה הקודמת עם האמורי היה יהושע יחד עם משה, שם הקב"ה נתן למשה את סיחון ומיד ניזכר מה הוא אמר למשה שם. ומה שקורה שם הוא הסיפור המפורסם הבא -

וַיָּבֵא אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ פְּתָאִים כָּל-הַלַּיְלָה עֲלֵה מִן-הַגִּלְגָּל. וַיְהִי בַּיּוֹם הַזֶּה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֵא מִכָּה-גְדוֹלָה בְּגִבְעוֹן וַיִּרְדְּפֵם דָּרָךְ מֵעֵלֶה בֵּית-חֹרֶן וַיִּכֶם עַד-עֲזָקָה וְעַד-מַקְדָּה. וַיְהִי בַּנֶּסֶם וּמִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה בְּמוֹרֵד בֵּית-חֹרֶן וְ-ה' הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת מִן-הַשָּׁמַיִם עַד-עֲזָקָה וַיִּמְתּוּ רַבִּים אֲשֶׁר-מָתוּ בְּאֶבְנֵי הַבָּרָד מֵאֲשֶׁר הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב. (שם ט"ו-א)

כלומר היתה שם מלחמה משולבת וכולם רואים את זה - אנחנו עם החרב והקב"ה מלמעלה. היתה שם לא רק הסכמה אלוקית אלא פעולה אלוקית (אגב, גם בית המקדש עתיד לירד אבנים מן השמיים). - זרי

אֲזַי יִדְבַר יְהוֹשֻׁעַ לְ-ה' בַּיּוֹם תָּתַהּ ה' אֶת-הָאֲמֹרִי לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר וְלַעֲיָנִי יִשְׂרָאֵל שָׁמַשׁ בְּגִבְעוֹן דָּוָם וַיִּרַח בְּעַמְקֵי אֵילָוִן. (שם י"ב)

הפעם הקודמת שהמילה "תת" מופיעה במקרא היתה "רָאָה הַחִלְתִּי תֵת לִפְנֵיךָ אֶת-סִיחֹן וְאֶת-אַרְצָו..." (דברים ב', ל"א). אבל לא מובן מדוע מבקש יהושע מהקב"ה לייצר את הנס הזה? וידם הַשָּׁמַשׁ וַיִּרַח עֲמֵד עַד-יָקָם גּוֹל אֵיבָיו... (שם י"ג)

לכאורה הגוי הוא גבעון, והאויבים הם אויבי גבעון. ולמה בלשון עתיד? וההמשך -

הֲלֹא-הִיא כְּתוּבָה עַל-סֵפֶר הַיִּשָּׁר וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמַשׁ בְּחֻצֵי הַשָּׁמַיִם וְלֹא-אָץ לָבוֹא כַּיּוֹם תָּמִים. וְלֹא הָיָה כַּיּוֹם הַהוּא לִפְנֵינוּ וְאַחֲרֵינוּ לְשִׁמְעֵי ה' בְּקוֹל אִישׁ כִּי ה' נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל. (שם י"ג-ד)

אמנם לא היה לפנינו ולאחריו, אבל חז"ל⁴ אומרים שמה שהיה ליהושע בפרשת גבעון קרה למשה בסיחון, ורש"י בדברים אומר -

הַחִלְתִּי תֵת לִפְנֵיךָ. כִּפְהָ שֶׁר שֶׁל אֲמֹרִיִּים שֶׁל מַעֲלָה תַחַת רַגְלֵינוּ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהִדְרִיכּוּ עַל צְנֹאָרוֹ. (דברים ב', ל"א)

אגב, בפרשת חוקת בהקשר עם האמורי, מופיע 'משחק', בין הקריא לכתוב - כתוב "ויירש" אבל קוראים את זה "ויורש", ומיד נכנס לזה. על כל פנים, זה פלא אדיר - למה צריך את הנס הזה של עצירת השמש?

לכבוש את הארץ במלחמה

האמת היא שלא ברור לנו אנחנו מתפלאים. משה רבנו מתחיל את ספר דברים ואומר לעם ישראל "רב לכם שבת בהר הזה. פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי ואל כל שכניו...". שני הרים יש - הר סיני והר המוריה. כל יתר ההרים הם שכנים, טפלים. משה אומר לנו - 'אתה הולך לרשת את האמורי, להוריש את האמורי', ואז בא סיפור המרגלים שעוצר את הכל. לפני סיפור המרגלים אמר משה לעם ישראל -

וַיִּירָאוּ מְאֹד כִּי עִיר גְּדוֹלָה גִבְעוֹן כְּאֶחָת עָרֵי הַמַּמְלָכָה וְכִי הִיא גְּדוֹלָה מִן-הָעִיר וְכָל-אֲנָשֶׁיהָ גִבּוֹרִים. וַיִּשְׁלַח אֲדֹנָי-צִדְקָה מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם אֶל-הוֹהֵם מֶלֶךְ-חֶבְרוֹן וְאֶל-פְּרָאִם מֶלֶךְ-יִרְמוֹת וְאֶל-יַפִּיעַ מֶלֶךְ-לְכִישׁ וְאֶל-דָּבִיר מֶלֶךְ-עֲגִלוֹן לֵאמֹר. עֲלוּ-אֵלַי וְעֲזְרוּנִי וְנִכְּה אֶת-גִּבְעוֹן כִּי-הִשְׁלִימָה אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְאֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאסְפוּ וַיַּעֲלוּ חֲמֻשֹׁת וּמַלְכֵי הָאֲמֹרִי מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם מֶלֶךְ-חֶבְרוֹן מֶלֶךְ-יִרְמוֹת מֶלֶךְ-לְכִישׁ מֶלֶךְ-עֲגִלוֹן הֵם וְכָל-מַחְנֵיהֶם וַיַּחֲנּוּ עַל-גִּבְעוֹן וַיִּלְחָמוּ עֲלֶיהָ. (שם ב'-ג)

מתהווה כאן קואליציה של חמשת מלכי האמורי, וזה ממש מזכיר לנו את מלחמת ארבעת המלכים את החמישה, שמקיפים את ירושלים. הזכרנו קודם את שנאמר בבראשית שהאמורי מופיע לראשונה במקרא בחצצון תמר ורש"י אמר שזו עין גדי ולא הבנו מה הוא עושה שם - בספר דברי הימים מסופר שבאים להילחם עם יהושפט, ועין גדי היא מקום הכינוס שלהם לקראת המלחמה על ירושלים. עין גדי היא שטח הכינוס, והאמורי יושב בחצצון תמר, ורש"י ביקש שנשים לב לזה ואף הפנה אותנו לפסוק המתאים בדברי הימים!

נשים לב שגם אצל יעקב כשהוא נותן ליוסף את שכם, הוא אומר לו -

וְאֲנִי נִתַּתִּי לְךָ שְׁכָם אֶחָד עַל-אֲחִיךָ אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹרִי בַּחֶרֶב וּבְקִשְׁתִּי. (בראשית, מ"ח, כ"ב)

היחיד מהאבות שלא מופיע אצלו האמורי במפורש הוא יצחק אבל זה בגלל שהוא עצמו נמצא ונעקד בהר המוריה, ועליו נאמר בסוף העקדה -

... וַיִּרַשׁ זֶרְעֶךָ אֶת שְׁעַר אֵיבָיו. וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ... (שם כ"ב, י"ז-י"ח)

הר האמורי הוא הר המוריה, ו-"ויורש את האמורי" זה להוריש את נקודת ירושלים וזה הר הבית וזה יצחק, ומכוחו של יצחק נצליח להוריש את האמורי, אבל נגיע לזה לאט.

מלחמה משולבת

בואו נחזור לחמשת מלכי האמורי בספר יהושע. זה פשט הכתובים ולא מובן איך לא שמנו לב לזה עד עכשיו. הגבעונים, שכרתו ברית עם יהושע, פונים אליו במצוקתם -

וַיִּשְׁלַחוּ אֲנָשִׁי גִבְעוֹן אֶל-יְהוֹשֻׁעַ אֶל-הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה לֵאמֹר אֶל-תִּירָף יָדֶיךָ מֵעַבְדֶּיךָ עֲלֵה אֵלֵינוּ מִהֲרָה וְהוֹשִׁיעֵה לָנוּ וְעֲזְרוּנוּ כִּי נִקְבְּצוּ אֵלֵינוּ כָּל-מַלְכֵי הָאֲמֹרִי יֹשְׁבֵי הָהָר. (יהושע, י, ד')

האם שמנו לב כי מלכי האמורי נקראים כאן "יושבי ההר"?! מכן נבין את מה שאמרה רחב למרגלים "ההרה לבו", "ונחבתם שמה שלשת ימים", הכוונה היא - תעלו לירושלים. מי שנמצא שלשה ימים בהר המוריה יידע אם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו או לא! משם הם מעבירים את המסר ליהושע.³ וַיֹּאמֶר ה' אֶל-יְהוֹשֻׁעַ אֶל-תִּירָא מֵהֶם כִּי בְיַדְךָ נִתְּתִים לָא-יַעֲמֵד אִישׁ מֵהֶם בְּפָנֶיךָ. (שם ח')

³ אגב, דוד כידוע קנה את הר הבית מארונה היבوسی, אבל בכתוב שם מופיע - "ויבאגד אלדוד ביום ההוא ויאמר לו עלה הקם ליהנה מזבח" - ע' תענית כ'.
⁴ גִּלְגָּן (ארביה) אֲנֹכָה הַיְבֻסִי. (שמו"ב כ"ד, י"ח). ארון-י'ה. זה השם. שם ארון ה', אבל איך אפשר לומר את זה?! - לכן הוא נקרא ארוונה.

איך בעל הטורים יבאר את הפסוק הזה? הוא לא עונה על זה. הורשת הארץ מופיעה רק בהקשר של האמורי. הזכרנו קודם את הבדלי הקריא והכתיב בפרשת חקת -

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגְלֵי אֶת-יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְנֵי־הַיִּזְרְשִׁי אֶת-הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר-שָׁם. (במדבר כ"א, ל"ב)

ובכן, זו מהפכת עולם, חידוש גדול; למילה "מורשה" יש שתי משמעויות שהן בעצם שלש. האחת היא ירושה כפי שאמרנו, Heritage. השניה היא במשמעות של -

וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת-כָּל-יִשְׂבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם... (שם ל"ג, נ"ב)

זו מילה אחרת לגמרי. לגרש. להוריש זה גם לגרש את יושבי הארץ. זו אותה מילה אך במשמעות שונה לגמרי. ועדיין צריך להבין לאיזה מובן התכוון אברהם אבינו כאשר הוא שאל את הקב"ה לפני ברית בין הבתרים "במה אדע כי אירשנה?".

כאשר אדם יורש ירושה מאבותיו הוא פאסיבי. הוא יכול להיות בסוף העולם ועדיין הוא הפך להיות היורש החוקי של נכס בקצה השני של העולם. לכן התורה היא ירושה - היא שלי כמו שהיא של משה רבנו. מופיע בגמרא וכך נפסק להלכה שמי שמונע מבנו או מתלמידו ללמוד תורה "גוזלו מנחלת אבותיו" (סנהדרין צ"א). התורה היא ירושה של הבן והאב גוזל ממנו את הירושה. במקרה שיש אחרים שיודעים שירשתי אמנם את הנחלה באוסטרליה אבל אני לא נמצא שם והם משתלטים לי על הנכס - אני צריך להוריש אותם, לגרש אותם, כדי שהירושה דה יורה תהיה שלי דה פקטו.

שתי המשמעויות הללו קיימות גם בתורה. התורה היא אמנם ירושה לכל אחד ואחת מאיתנו אבל אצל כולנו יש בתוכנו שבעה עממין - חייו'לה, פריז'ילה, גירגש'ילה וכו'. אפשר ללמוד את התורה בראש, במוחין, בין הכתפיים כפי שראינו במשל של רש"י, אבל כדי שהיא תחדור פנימה צריך להוריש את 'יושבי הקישקעס' הללו ורק אז התורה תהיה מורשה.

ארץ מורשה

ועכשיו נגיע לעיקר - למילה מורשה יש גם משמעות שלישית, שהיא נגזרת מהמשמעות השניה. לארץ הזו, ארץ ישראל, יש בחירה. זו ארץ לא נורמלית. בדרך כלל כאשר אדם עוזב מקום מישהו אחר נכנס במקומו וממשיך לחיות שם, אבל לארץ ישראל יש תכונה 'מוזרה' - היא מקיאה את מי שהיא איננה חפצה בו. היא ארץ מורישה. היא ארץ מגרשת. היא לא מאפשרת ליורש להוריש בלי שהיא מאשרת את ההורשה. שמענו?! אם אתה לא יכול לרשת ואתם צריכים לחכות ארבעים שנה - לא יעזור גם אם תבואו עם כל החימושים של ההוא מהבית הלבן. הארץ היא ארץ מורשה. זה מעצבן, כי היא לא מקבלת אף אומה כבר שלשת אלפים וחמש מאות שנה. היא לא משחקת לפי כללי המשחק הרגילים.

זה לא סיפורים מלפני מאתיים שנה. תראו מה היה בגוש קטיף יבנה ויכונן ב"ב. כשהגענו אליו בתשכ"ז מצאנו שם חול ים, ימין ושמאל רק חול וחול, הערבים קראו לו "האדמה המכושפת" או המקוללת, והוא הפך להיות חבל הארץ הכי פורה בארץ, כל חסה צמחה שם לגובה שני מטר, וכשיצאנו

רָאָה נְתַתִּי לְפָנֵיכֶם אֶת-הָאָרֶץ בְּאוֹרְשׁוֹ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתִּיכֶם... (דברים א', ח')

והכוונה היא לשבועה שנשבע הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים. ואומר שם רש"י במקום -

באו ורשו. אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה. אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין.

המלחמה באמורי היא המלחמה הרוחנית המהותית על ירושלים. היא המהות. בדברים כתוב "האמורי" ולא "העמלקי", כי העמלקי לא משמעותי, וגם הכנעני הולך הצידה ואז מופיע החשוב שבנעמים - האמורי. יכול להיות שבפועל יצאו לקראת המעפילים באמת הכנעני והעמלקי אבל את כוחם הם שאבו מהאמורי, זה שיושב בהר -

וַתַּעֲנֵן וַתֹּאמְרוּ אֵלֵי ה' אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כְּכָל אֲשֶׁר-צִוֵּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲגְרוּ אִישׁ אֶת-כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתְּהִינּוּ לְעֵלַת הַהָרָה. (שם מ"א)

זה מופיע רק בדברים. אומר החתם סופר זיע"א שהמעפילים, שהכירו בחטאם וביקשו לעשות תשובה, טענו כן - 'אנחנו מבינים שבעקבות החטא הפסדנו את היכולת להיכנס לארץ ללא מלחמה. היינו אמורים להיכנס ללא כלי זין, אז עכשיו נמסור את הנפש וניכנס לארץ עם מלחמה! חטאנו - נתקן. לא נאסר לנו להיכנס ע"י מלחמה'. אומר להם משה רבנו - 'אבל אין ה' בקרבכם'. הם באמת רוצים למסור את הנפש, ואז בא האמורי וטוען - 'אין לכם שום זכות לרשת. תוכלו לירש אותי רק כשתהיה לכם הזכות. ההוראה יוצאת מהר האמורי והוא שולח את הפרוקסיס, השלוחות שלו, לבצע את זה - את העמלקי ואת הכנעני. אדוני-צדק של אז מוציא הוראה - עופו מפה. אתם עוד לא יכולים לרשת. אתם לא תירשו אותי לפני שאתם ראויים - "כי לא שלם עוון האמורי". עוד לא תיקנתם מה שצריך ואין לכם מה לחפש פה עכשיו'.

כשמסתיים סיפור המרגלים והמעפילים, ועוברים לפרק ב' בחומש דברים, פתאום מתברר שאנחנו לא יכולים לירש את מי שלא מגיע לנו לירש אותו - לא את העוים ולא את הזמזמוים, ויש גם את עמון ועוד, ואת כל אלה אנחנו לא יורשים. ואז בא סיחון והקב"ה איפשר לנו לרשת אותו ולכן הוא אמר -

וַיֹּאמֶר ה' אֵלֵי רָאָה תַחֲלִיתִי תַתְּ לְפָנֶיךָ אֶת-סִיחֹן וְאֶת-אֲרָצוֹ תַחֲלֵל רֶשֶׁת לְרִשְׁתָּ אֶת-אֲרָצוֹ. (דברים ב', ל"א)

האמורי הוא נקודת הירישה ועוד מעט נחזור אליו.

שבעת העממין שבתוכנו

האם אנחנו יודעים מהי "ארץ מורשה"? למה היא נקראת "ארץ מורשה"? מורשה בפשטות היא ירושה, אבל אם כן - למה 'מורשה' ולא 'ירושה'? בעל הטורים, והזכרנו אותו בעבר, אומר ש'מורשה' זה בגלל שבני ישראל שיצאו ממצרים לא ירשו מאבותם (כי הם היו הראשונים לנחול את הארץ) אלא רק הורישו לבניהם. מורשה זה באופן אקטיבי - 'מוריש', לעומת ה'יורש' שהוא פאסיבי. זה פירוש יפה אבל יש פסוק שיהיה קשה לפי זה -

תֹּרְהָ צִוִּיהֶלְנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֵת יַעֲקֹב. (דברים ל"ג, ד')

ועליתם את ההר. אמר ר' אלעזר לפי שהייתה בדעתו של משה באים מרגלים ומספרים לשון הרע על ארץ ישראל, לפיכך אמר להם אין לכם רשות לעלות אלא על בית המקדש, ועליתם את ההר, ואין הר אלא בית המקדש שנא' ההר הטוב הזה והלבנון, והם לא עשו כן אלא עלו ורגלו את ארץ ישראל וכו'. (תורה שלמה, שלח, ע"ז)

כתוב פה בעצם שני דברים. האחד, ש-"ועליתם את ההר" הכוונה היא לבית המקדש, והשני והוא עיקר - שרואים שהם לא קיימו את שליחותם, את דברו של משה, וזה מה שרחב אומרת למרגלי יהושע - צריך לגלות בעולם שה' הוא האלוקים בשמיים מעל ועל הארץ מתחת, ולכן "ההרה לבנו", לבית המקדש, ושם תקבלו את הראיה הנכונה. וכל עניינו של האמורי הוא לעצור את הדבר הזה. כי אמנם הוא יושב בשלוחותיו בעבר הירדן אבל מקור כוחו הוא בירושלים, וכשנעלה אנחנו להר האמורי הרי כל המציאות תראה ותראה אחרת!

ואיך מסתיימת שם הפרשה הזו? -

עַד אֲשֶׁר־יָבִיחַ ה' לְאַחֵיכֶם כְּכֶם וַיִּרְשׁוּ גְבוֹתֵיכֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וּשְׁבֹתָם אִישׁ לְיִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם. וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעַת הַהוּא לְאָמַר עֵינֶיךָ הֲרֵאת אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֵיכֶם לְשֵׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כִּי־עָשָׂה ה' לְכָל־הַמְּלָכֹת אֲשֶׁר אִתָּה עִבְרַ שְׁמָה. לֹא תִירָאוּם כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם. (דברים ג', כ"ב-ב)

ציווי יהושע לכבוש ולנצח את מלכי האמורי. זה פלאי פלאות.

'דער זאגער'

זכרים שבפרשת משפטים הקב"ה אומר לנו שהוא ישלח את צרעה לפנינו? -

וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצְּרָעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחַוִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ. (שמות, כ"ג, כ"ח)

ורש"י מברר שם -

...והצרעה לא עברה את הירדן והחתי והכנעני הם ארץ סיחון ועוג לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו ...

וכן אומר עמוס הנביא -

וְאֲנֹכִי הַשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּגְבָה אַרְזִים גְּבָהוּ וְחֶסֶן הוּא כְּאֲלוֹנִים וְאֲשֶׁמִיד פְּרִיֹו מִמֶּעַל וְשָׂרְשָׁיו מִתַּחַת. (עמוס ב', ט')

זה פלא - ארץ הארזים היא כידוע לבנון, ולבנון זהו גם כינויו של בית המקדש, ושם האמורי "אשר כגבה ארזים גבהו". ורש"י שם מברר, שימו לב -

ואשמיד פריו ממעל. שרים העליונים. ושרשיו מתחת. שרים התחתונים ד"א הצרעה היתה מסמא עיניהם מלמעלה ומסרסתן מלמטן.

לא אתם השמדתם את האמורי אלא אני, אומר הקב"ה. הבנו כבר בתחילת השיעור מהו עמלק, אבל שאלנו מהו האמורי. האמורי, ובכן, כשמו כן הוא. אנחנו מכירים את הפסוק -

משם תוך יום הוא חזר להיות חול, וחוף מטינופת הם לא הרימו שם שום דבר. תוך יום! פרח אחד הארץ לא נתנה שם יום אחד אחרי שיצאנו משם. ארץ מוזרה. ארץ שלא תיתן את פירותיה במשך אלפיים שנה, היא לא תקבל אף אחד ואבל גם אותי היא לא תקבל אם אני לא שייך לשם עכשיו. אני לא יכול לרשת את האמורי כי יש לי עכשיו כלי מלחמה ואפילו אם עשיתי תשובה. גם המעפילים הרי עשו תשובה, ואמרו "אשמנו בגדנו" - "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו!" ונדקדק - הם לא אומרים "אל הארץ אשר אמר ה'" אלא אל המקום אשר אמר ה'"! לירושלים - "אל המקום אשר יבחר" (דברים י"ב, ה'). הם יודעים בדיוק לאן הם רוצים ללכת - ההרה!

מבחן הירושה וההורשה

וכשמה מספר את הסיפור על סיחון ועוג ואיך אנחנו הורשנו ואתם וירשנו אותם, הוא מסכם ואומר -

ה' אלקים אתה החלית להראות את עבדך את גידולך... (שם ג', כ"ד)

ומבאר שם רש"י -

... לפי פשוטו אתה החלית להראות את עבדך מלחמת סיחון ועוג כדכתיב (דברים ב) ראה החלתי תת לפניך הראני מלחמת ל"א מלכים.

כלומר עכשיו הוכחת שאתה מוריש את האמורי, "החילות", ואיך הוא ממשיך? -

אֶעֱבְרֶה־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן הַהַר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹן. (שם כ"ה)

ואומר רש"י (וכן התרגום) -

ההר הטוב הזה. זו ירושלים. והלבנון. זה בית המקדש.

הוא לא ביקש לראות את ביירות אלא את ההר הטוב והלבנון, ועל זה כל הסיפור! האמורי הוא מבחן הירושה וההורשה. הוא יושב על נקודת בית המקדש, הוא אדוני-צדק מלך ירושלים והוא זה שיראה אם אנחנו כבר ראויים או עדיין לא. לכן אצלו צריך לגלות לכל העמים - "שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון".

לכן בספר במדבר, הניתוח הוא שהעמלקי והכנעני הגיעו מול המעפילים, כי באמת הם אלו שהגיעו לשם, אבל בספר דברים לוקח אותנו משה רבנו ואומר לנו - 'עכשיו אחרי ארבעים שנה אתם רואים שזה היה האמורי?'. האמורי היה זה שיצא משם כדי לעצור את המעפילים. העמלקים באמת ירד עם הכנעני אבל הם הגרורות שלו, הפרוקסיס, הסיפור האמיתי הוא שעכשיו ניצחנו את סיחון מלך האמורי ולכן אנחנו יכולים להמשיך הלאה ליעד האמיתי - להר.

ועליתם את ההר - הר הבית

בשליחת המרגלים כתוב -

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אֲרִיץ כְּנַעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בְּגֹב וְעַלִּיתֶם אֶת־הָהָר. (במדבר, י"ג, י"ז)

ומופיע על זה במדרש 'ילקוט פתרון תורה' דבר מופלא -

הקדשים. דביר הוא דיבור. הכל כאילו אותו דבר. זה לעומת זה. חז"ל אומרים שם שכשהוא רצה לקנות את חברון אז הם עשו איתו תנאי - 'אנחנו יודעים שהארץ שלך אבל תבטיח לנו שלא תיגע בירושלים וביושביה האמוריים והיבוסיים', והוא מבטיח להם זאת, ולכן יש לאמורי שם כח - וזה הפירוש "אביך האמורי ואמך חתית". מבני חת קונים את חברון. אברהם אבינו לא עושה סתם בלאגן שם ח"ו - זאת השאלה "במה אדע כי אירשנה". אני מבין שאני אינסוף, אני מבין שזרעי הוא אינסוף, אז איך אדע שאנחנו ראויים לרשת ולהוריש? גם אנגליה יכולה לרשת כשיש לה חימושים, אבל אז צרפת יוצאת נגדה וזורקת אותה ואז באה רומא וזוקרת אותם וכן הלאה - וגם את ביידן בסוף יזרקו, וכולם יישכנו בסופו של דבר במוזיאונים מכובדים ויעלו אבק.... ולכן "במה אדע כי אירשנה"!

והקב"ה נותן לו תשובה - כשיושלם עוון האמורי. אתם תעברו את הזיכור שלכם. האם על דעתא דהכי אתה לוקח על עצמך את הפקיד להיות אבי האומה הזאת?

אדעתא דהכי

ברית בין הבתרים מופיעה בתורה אחרי מלחמת ארבעת המלכים את החמישה אבל באמת היא התרחשה הרבה לפני כן - בגיל שבעים של אברהם אבינו. חמש שנים לפני שהקב"ה אומר לו "לך מארצך ומולדתך ומבית אביך", ומבאר שם הרמב"ן שחייבים להסביר שכאשר הוא נמצא בחרן ומגיר את כל העולם, הקב"ה לוקח אותו לטיסה ישירה, שם אותו בארץ ישראל ומראה לו את מחזה ברית בין הבתרים ומבטיח לו "כי גר יהיה זרעך ועבדום... ועוד שלשים שנה יוולד לך ילד וכו'. זה לא עונש. האם אתה מקבל את זה? האם אתה מקבל שאתם יורשים ומורשים? שאתם ארץ מורשה? "מורשה קהילת יעקב?" חסד לאברהם. אברהם אבינו בברית בין הבתרים ראה את שמחת תורה תשפ"ד, הוא ראה את כל ההיסטוריה העתידית של עם ישראל ואמר "אדעתא דהכי". אם כך יתגלה אינסוף בעולם אז אני מקבל על עצמי על דעת זה'.

ומתי הקב"ה מבטיח לו שיירש זרעו את שער אויביו? - בהר המוריה, בעקדה. שם העוקד, הנעקד והמזבח הופכים לאחד. שם זה לא אמירות בעלמא, דער זוגער, לא דיבורים ושקרים.

יש סוגיות שלמות על דרכי האמורי. יש שני פרקים בתוספתא במסכת שבת שנקראים "פרקי אמוריי". הדיבור הלא מחייב, הדיבור של 'אני אלו-ה'. "כגובה ארזים גבהו וחסון הוא כאלונים ואשמיד פרוי ממעל ושרשיו מתחת".

אומר משה לישראל - 'ואם חשבתם שבתשעה באב של השנה השניה היו אלו העמלקי והכנעני שיצאו נגדכם, זה מה שהבנתם אז, עכשיו אני יכול לומר לכם שזה היה האמורי'. וכשעם ישראל שומע את זה בראש חודש שבט של השנה הארבעים, זה היה כזה בום עבורם, עד שאני בטוח שהם כן שמו לב להבדל בפסוקים... ואז הם פתאום קלטו - 'וואו! זה מה שעכשיו יהושע עומד לעשות? אנחנו הולכים עכשיו ל-שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון?' "עד ייקום גוי אויביו?" אנחנו הולכים לחבר את ירושלים איתך, להאמיר אותך? - 'אנו מאמירך ואתה מאמירנו'.

אֲתִיּהּ הָאֲמֵרֶת הַיּוֹם לְהִיטֹת לָךְ לְאֱלֹהִים... וְ-ה' הָאֲמִירְךָ הַיּוֹם לְהִיטֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה... (דברים כ"ו, י"ז-י"ח)

מי יהיה כאן האמיר - האמורי או אני? זו השאלה. איחוד אמירויות, האמוריים. אדמו"ר הזקן אומר שקליפת האמורי היא כשמו, והוא אומר את זה ביידיש - "דער זאגער". המדבר, המספר, המקשקש. נסביר, כי זה דבר עמוק. האמורי הוא אמירה, הוא האמיר. כשרש"י מבקש להסביר שם את המילה "האמרת" הוא אומר שאין מקבילה נוספת במקרא -

הָאֲמֵרֶת וְהָאֲמִירָה. אֵינן לָהֶם עַד מוֹכִיחַ בַּמִּקְרָא. וְלִי נִרְאָה שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, [הַמְשָׁכָה] וְהַבְּדֻלָּה: הַבְּדֻלָּה לָךְ מֵאֱלֹהֵי הַנֶּכֶר לְהִיטֹת לָךְ לְאֱלֹהִים, וְהוּא הַפְּרִישׁ אֵלָיו מֵעַמֵּי הָאָרֶץ לְהִיטֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה. וּמִצָּאתִי לָהֶם עַד, וְהוּא לְשׁוֹן תַּפְאֵרֶת, כְּמוֹ "יִתְאָמְרוּ כָּל פְּעֻלֵי אֱוֹן" (תהלים צד, ד). (שם י"ז ברש"י)

בעשרה מאמרות נברא העולם, אומרים חז"ל במסכת אבות. התפקיד שלנו הוא "וידבר אלקים אל משה לאמר". מוסבר בספרים פנימיים כי האמירה, כמו האמיר של העץ, היא החלק הגבוה. הדיבור, לעומת זאת, הוא תחתון, הוא ההנהגה - "וידבר עמים תחתינו". מובא בספר יצירה שהאותיות אמ"ר הן ראשי תיבות של אש, מים ורוח. אנחנו יודעים שיש ארבעה יסודות, וכאן חסר העפר. האמורי זה הדיבורים. אדני-צדק? אז אומרים. אותו אדני-צדק מנסה לומר ולהציג כאילו הוא המנהל - 'אני מנהל את היום שלפני ואת היום של אחרי. אני אומר!'. האמורי לא תמיד 'מלכלך את ידיו'. בשביל זה יש לו גנרל אדיר, סיחון מלך חשבון שיושב בעבר הירדן ועושה לו את העבודה, ואילו לאמורי יש את הכח האמירתי, האמירי, והוא יושב בנקודת האמירות - והוא מודע בדיוק לכוחה ולחשיבותה של הנקודה הזו!

אביך האמורי ואמך חתית

יש פסוק ביחזקאל בפרק קשה מאד (עד כדי כך שיש שאינם קוראים אותו בהפטרת פרשת אחרי מות) -

כִּי-אָדָם הוֹדַע אֶת-יְרוּשָׁלַם אֶת-תּוֹעֲבֹתֶיהָ. וְאָמַרְתָּ כֹּה-אָמַר ה' אֱלֹהִים לְיְרוּשָׁלַם מְכַרְתָּ לָךְ וּמְלֻדְתָּךְ מֵאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֲבִיךָ הָאֲמֹרִי וְאָמַרְתָּ חַתִּית. (יחזקאל ט"ז, ב'-ג')

"אביך" הוא אברהם, "ואמך" היא שרה. אבל אמורי וחתית? רש"י אומר שם -

.... אברהם ושרה משם נטלו גדולתם ובני חת נתנו לה קבר.

והפירוש הוא - כשאברהם בא לקנות את מערת המכפלה. כך מביאים חז"ל בסיפור של יהושע על היבוסים בירושלים - למה צריך היה לחכות עד שארוונה, ארניה, ימכור לדוד את ההר? למה צריך לחכות? למה צריך מגפה של דבר ושבעים אלף איש צריכים למות שם כדי שנוכל לקנות את המקום? עד שנגיע לנקודת האמירות שלנו?

חז"ל אומרים שכשאדני-צדק רצה לכבוש את חברון שותפיו היו הוהם מלך חברון ואדני-צדק. השם 'אדני-צדק' נשמע טוב, לעומת 'הוהם' שמזכיר לנו מהומה - זה בדיוק הדיבור. המלך השלישי שם היה פיראם מלך ירמות. אף אחד מאיתנו לא קרא לבנו פיראם, נכון? המלך חמישי שם הוא דביר. כן - דביר, קדש

אש, מים, רוח

זה כל הסיפור כולו. ונאמירך. כל הניצחון על האמורי זה סיפור אחר לגמרי מעמלק. עמלק הוא הכלב שבא לעורר אותי, לחבר את הראש עם הלב, הוא לא משבעת העממין, הוא בא בדרך. זו נקודה אחרת - הוא זה שמריח, שמרגיש שהם באים להתחבר והוא בא למנוע את זה. הוא ימ"ש ייצר מלכות, הוא ייצר את מעמד הר סיני - "אשר עשה לך בדרך", אבל האמורי הוא סיפור אחר לגמרי.

לאמורי יש שלוחות בעבר הירדן, שני המלכים הכי גדולים, סיחון ועוג, שמשניהם משה רבנו ירא והקב"ה צריך לתת לו חיזוקים כנגדם. לעוג יש זכויות מאברהם, הוא הפליט, "אביך האמורי". אכן יש כוחות לאמוריים האלה, הם האמירה שלא קשורה לדיבור.

איזה עומק זה ספר יצירה. מה קורה כשיש אש, מים ורוח אבל אין עפר, אין חיבור לאדמה? - איזו התחשמלות יכולה להיות פה, איזה פיצוץ אדיר! איזה מילים יפות אפשר להגיד, איזו פטפטת יכולה להיות, איזה 'דברי צדק' ו'דיבורי צדק' ו'בית דין גבוה לצדק' של כל האדני-צדק ומלכיצדק למיניהם, והשאלה היא האם האמורי ילך עם מלכי צדק לאברהם או לאדני-צדק. לכן את חמש מלכי האמורי האלה מכניס יהושע למערה וחותם אותה כדי להוקיע אותם וכדי להבין את סוגיית האמורי.

עד יקום גוי אויביו

אל תכעסו עלי אבל בעצם כולנו קצת חולים בדברת הזאת, באמוריות הזאת. בכח לומר בלי להעביר את זה לדיבור. הרבי מליובאוויטש זיע"א כותב שהכח הגדול של הדיבור של יהודי הוא דיבור שבא משתיקה. אני מדבר את מה שהקב"ה אומר ולכן יש משמעות לאמירה שלי. זה לא שאני עצמי אומר. "וידבר אלקים אל משה לאמר" - תעבירו את האמירה שלכם לדיבור, תחברו את זה כך שזו תהיה מציאות אלוקית ולא סתם מלל. אנחנו חווים את זה כל רגע. הרבה זמן שאני מנסה להבין את הקשר בין 'אמריקה' ל'אמורי'... יש שם אפילו אוניברסיטה, גדולה ומכובדת, בשם "אמורי", אבל אני משאיר את זה לחוקרים לבדוק מה הקשר בין הדברים, ואכמ"ל.

האמוריות שבאה בלי הדיבור היא אויב לא פחות מסוכן מעמלק. המהיר"ק מגדיר מה הם דרכי האמורי - 'דיבורים של תוהו שאין להם יישות'. יש ברב קוק זצ"ל בעין אי"ה יש על זה פסקאות מדהימות שבדאי לחפש וללמוד, אך השעה כעת מאוחרת.

זה האמורי, זה ענין ההורשה והירושה, זה עניינה של ירושלים וההר. מישהו הזכיר פה בהתחלה את עזה - הם העזתים קוראים למלחמה הזו "מבול אל אקצה". הם מבינים טוב מאד את שורש העניין. המלחמה היא על ההר, והם רק השלוחות שמייצגים את האמוריות של העולם, את הצדק המעוות, את האמירות המנופחות שאין להם שום קשר למוסר אלוקי, לאיך בונים עולם של צדק. ולהוריש את האמורי זה התפקיד של אברהם, ויהושע מבין שהוא צריך לפעול מול אדני-צדק שמשתלב עם סיפור האמוריים, וכשזה מתרחש הרי ש - "אין יקום גוי אויביו", בב"א.

השיעור מוקדש לזכות עם ישראל, יושבי הארץ וחוצה לה,
להצלחת ושמירת חיילי צה"ל, להשבת החטופים מחרח בשלום.
 ולהשבת כל הנפלים לקבר ישראל
 לע"נ **כל הנפלים על קידוש ה' באירועי המלחמה** ולע"נ
חיים שלמה ב"ר מרדכי ע"ה,
שרה בת קלרה ע"ה, ומרת שרה רוחה בת לאה ומשה ע"ה
 ולהבדיל
לרפאת כל הפצועים והחוזלים
 ובתוספת **בנימין בן שושנה, עמרם בן איידה ויהוה, כרמל מרדכי בן טל שרה**
 וליוזוג הגון **ליעל רחל בת אריאל אסתר תז"ו**
 להקדישת שיעורים ניתן לפנות בוודעת וואטסאפ לעמטאל - 054-7500516